УДК 821.161.2 К-2.091:821.134.2С-3

“ВІЧНІ” ОБРАЗИ У ТВОРАХ ЛІНИ КОСТЕНКО «БАЛАДА МОЇХ НОЧЕЙ» ТА М.СЕРВАНТЕСА «ДОН КІХОТ»

Федчук Н.П., студент., Горб О.А., к.пед.н., доцент

Запорізький національний університет

На сучасному етапі розвитку філології надзвичайно актуальним є компаративні дослідження. Компаративізм – це порівняльно–історичний метод у літературознавстві, який вивчає подібність і відмінність, взаємозв’язок і взаємовпливи літератур різних країн світу. У статті порушується проблема типологічного сходження роману М.Сервантеса «Дон Кіхот» та Л.Костенко «Балада моїх ночей».

Ключові слова: сучасне бачення, глобальні проблеми, образи, тема.

Федчук Н.П., Горб Е.А. «ВЕЧНЫЕ» ОБРАЗЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЛИНЫ КОСТЕНКО «БАЛЛАДА МОИХ НОЧЕЙ» И М.СЕРВАНТЕСА «ДОН КИХОТ» / Запорожский национальный университет, Украина.

На современном этапе развития филологии необычайно актуальными являются компаративные исследования. Компаративизм – это сравнительно-исторический метод в литературоведении, который изучает сходство и отличие, взаимосвязь и взаимовлияние литератур разных стран мира. В статье поднимается проблема типологического сходства романа М.Сервантеса «Дон Кихот» и Л.Костенко «Баллада моих ночей».

Ключевые слова: Современное видение, глобальные проблемы, образы, тема.

Fedchuk N.P., Gorb O.A. “ETERNAL” IMAGES IN PRODUCTS WHETHER КОСТЕНКО « BALADA OF MY NIGHT » And M.Servantes «Don Kihot» / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

At the present stage of development of philology extraordinary urgent is comporative of research. Comporative is rather - historical method in literary criticism, which studies similarity and difference, interrelation and - interaction of the literatures of the different countries of the world. In clause the problem - typical resemblances of the novel M.Servantesa « of Don Кихот » and L.Kostenko « a Ballad of my night » rises.

Key words: modern vision, global problems, images, theme.

Найвидатніший іспанський письменник Мігель де Сервантес(1547-1616), який зайняв одне з почесних місць у плеяді геніїв епохи Відродження, зумів поєднати опис життя героїв із пародіями на середньовічні лицарські романи, які на той час хоч і побутували масово, але вже стали анахронізмом, показав усі класи і прошарки іспанського суспільства XVII століття. Найяскравіше цю ідею вдалося втілити в романі «Дон Кіхот», у якому описуються події, що відбуваються в Іспанії [5, 154].

«Дон Кіхот» - це водночас і спроба розв’язання «вічних» глобальних філософських та морально-етичних проблем – добра і зла, матеріального і духовного [5,155].

Особливо чітко це прослідковується в образах благородного ідеаліста Дон Кіхота та його вірного зброєносця, людини, далекої від усякої ідеалістів, - Санчо Панси. Ці два полярні образи стали об’єктом художнього втілення та освоєння в скульптурі і живописі, графіці і музиці, у численних романах і драмах.

Французький письменник Віктор Гюго, погоджуючись із критиками щодо таємного смислу роману, зізнався, що в глибині душі він все ж таки на боці Дон Кіхота, і підкреслював, що за сміхом Сервантеса криються сльози.

«Мені ніколи не було смішно навіть під час першого читання, коли мене хвилювали значно більше ілюстрації, ніж текст. Деякі мої друзі заходилися сміхом щоразу, коли цей дивний довгов’язлий дідок потрапляв у халепу. Я не знав чому, але в мене клубок підступав до горла, і я відчував калатання його шляхетного серця. Я не міг хихикати там, де хотілося кричати та зупинити хамське знущання над безумним Ідальго» [5,150].

Дон Кіхот увесь пройнятий відданістю ідеалу, для якого він готовий зазнавати всі можливі злигодні, жертвувати життям. Саме життя він цінує настільки, наскільки воно спроможне бути засобом для втілення ідеалу, для установлення істини та справедливості на землі. Жити для себе, піклуватися про себе Дон Кіхот вважав би ганебним. Він увесь живе в нестямі, для інших, для протидії ворожим людству силам - чаклунам, тобто гнобителям.

«Літ нашому гідальгові до п'ятдесятка добиралося, статури був міцної, із себе худий, з лиця сухорлявий, зорі не засипляв і дуже кохався в полюванні. На прізвище йому було, кажуть, Кіготь чи Віхоть (про се, бачите,

одні автори пишуть так, а другі інак), хоча в нас є певні підстави гадати, що насправді він звався Кикоть. Проте для нашої повісті воно байдуже - аби ми тільки, оповідаючи, од правди ані руш не одбігали. Та найбільше, либонь, припали йому ті до смаку, що їх скомпонував славнозвісний Фелісіян де Сільва: його проза здавалась нашому гідальгові блискучою, його напушисті речення - правдивими перлами, особливо ж освідчення любовні та виклики на герць, де писалось, приміром, таке: «Ваша безпричинна жорстокість причинилась до того, що я став мов причинний і не без причини мушу нарікати на вашу злочинну ліпоту». Або ще: «Високі небеса, що посполу з зірками божественно утверджують вашу божественність, заслужено надають вам заслуг, яких заслуговує ваша небесна душа» [5, 271].

Проспер Меріме спеціально вивчив іспанську, щоб прочитати «Дон Кіхота» в оригіналі, незважаючи на те, що дивними нам здаються вчинки та дії героя, ми йому співчуваємо, роман залишає відчуття доброти, і в ньому, на мою думку, повністю відсутні скепсис та цинізм. Мені здається, що лихо тому, хто ніколи не переймався хоча б деякими думками Дон Кіхота, хто ніколи не наражався на насмішки та удари долі за те, що намагався відновити справедливість [5,152].

Кожний письменник коли писав твір про пригодницькі події минулого країни, неминуче зазнавав впливу Мігеля де Сервантеса. Зазнала цього впливу і Ліна Костенко в «Баладі моїх ночей».

Ім'я Ліни Костенко (1930) – прапор нашої поезії. Нашій літературі пощастило, що є в ній стать, яка життям і творчістю утверджує благородство вищих мистецьких принципів. Вона прокладає свій шлях крізь болота, вона – за незалежність таланту:

Поет не може бути власністю

Це так йому вже на роду

Не спокушайте мене гласністю,

Я вдруге в пастку не піду [1,220].

Ліна Костенко взяла на себе обов'язок поставити свого сучасника перед нормами, що їх виробляло людство впродовж століть, задуматися над сутністю власного життя, зосередитися на усвідомленні себе сином української землі. Гостро, безкомпромісно, не відступаючи від своїх ідеалів, осмислює вона в поетичних творах сучасні проблеми, пов'язані з духовним занепадом людей.

Їй хочеться дивитися на світ відкритими очима, які не закриває пилина:

… все залежить

від людських зіниць –

в широких відіб'ється вся епоха,

у звужених – здрібовисько дрібниць [2,45].

Можна багато ще говорити про Ліну Костенко. Незабутнє враження справляє її поезія «Балада моїх ночей». У поезії перед нами постає справжній лірик, у якого так майстерно поєднується мудрість і пристрасть, чарівна легкість і філософська глибина, роздуми і узагальнення. І все це заради людини, заради її майбутнього [1,325].

Ліна Костенко характеризує по-своєму образ героя Сервантеса, вона показує нам сучасне бачення образу «Дон Кіхота». Так, зображує його Ліна Костенко:

Мій Дон Кіхоте, лицарю, чого – бо ти

Бредеш один по цій гіркій стезі?

Утюпкавсь кінь, і каші просять чоботи,

І вже вина немає в бордюзі [2,30].

У Сервантеса:

«Наш гідальго у читання вкинувся, що знай читав, як день, так ніч, од рання до смеркання, а од смеркання знов до рання. Його уява переповнилась різними химерами, вичитаними з тих книжок:чарами та чварами, битвами та боями, викликами та ранами, зітханнями та коханнями, розлуками та муками і всякими такими штуками» [1,328].

В обох творах знайшли своє відображення не так пригодницькі події, як зміст цілої епохи в житті народу, а зіткнення суспільних укладів, що стоять на різних ступенях соціально-політичного, культурного й морального розвитку.

Слід акцентувати увагу на тимчасовій двопланованості творів, яка діє безперервно й нероздільно. Час минулий – час теперішній діють паралельно – на всіх рівнях: ідейному, жанровому, композиційному, образному. Так, твір починається у Ліни Костенко:

Коли земля в холодну ніч загилена
І вітер в зорях тягне горяка, -
У полі, між козацькими могилами,
мій Дон Кіхот шукає вітряка.
А той вітряк давно вхопили вхопини.
Пірнає в хмару місяць - дармовис.
І ніч глуха, і поле перекопане,
І в порожнечу поціляє спис.
А все довкола мертве, зачакловане,
І злий чаклун глузує поблизу [2, 30].

А так у Сервантеса:

«В однім селі у Ламанчі - а в якому саме, не скажу - жив собі не з-так давно гідальго, з тих, що то мають лише списа на ратищі, старосвітського щита, худу шкапину та хорта-бігуна. Душенина на щодень (частіше яловичина, ніж баранина), на вечерю здебільшого салатка м'ясна, суботами «бите-різане» (тобто яєшня з салом), п'ятницями сочевиця, неділями ще якесь голуб'ятко на додачу,- все це поглинало три чверті його прибутків. Решта йшла на камізелю з дорогої саєти, оксамитні штани й пантофлі про свято; про будень малась одежа з сукна домашнього роблива - і то незгірша. Була у нього в домі клюшниця років за сорок і небога, що й двадцяти ще не мала, та ще хлопець-челядинець про польову й надвірню роботу - чи коня сідлати, чи ножицями садівницькими орудувати» [6.273].

В образі «Дон Кіхота» Ліна Костенко відобразила свій ідеал освіченого, талановитого, розумного чоловіка. Він наділений неабиякою силою, відважністю:

Тобі не досить – просто існувати?

Ти хочеш побороти чаклуна?!

Он смерть твоя лулукає собою.

Розвісять сміх над пущами січі [2, 30].

Перш за все Дон Кіхот цінить у людині мудрість, героїзм, відданість. Малюючи ідеальний образ Дон Кіхота, Ліна Костенко наслідує Мігеля де Сервантеса. Адже Мігель де Сервантес створив ідеалізований образ Дон Кіхота. В його зображенні – це шляхетний і відважний лицар, доблесний воїн, що здійснює дива хоробрості [5, 363].

«Збожеволів він отак до послідку, і вроїлася йому в голову дивочна думка, яка жодному шаленцеві доти на ум не спливала: що йому випадає, мовляв, і подобає, собі на славу, а рідному краєві на пожиток, статися мандрованим рицарем, блукати світами кінно і оружно, шукати пригод і робити все те, що робили, як він читав, мандровані рицарі,- тобто поборювати всілякого роду кривди, наражатися на різні біди й небезпеки, щоб, перебувши їх і подолавши, окрити ймення своє несмертельною славою. Неборака бачив уже в думці, як за правицю його потужну вінчають його, щонайменше, на трапезонтського цісаря; розкошуючи без міри цими принадними мріями, заходився він мерщій заміри свої до діла доводити»[5, 237].

Ідеалізуючи ці образи Мігель де Сервантес і Ліна Костенко переслідували єдину мету – показати необхідність у централізації влади в країні, де відбуваються міжусобні війни і сварки.

Важливу роль виконують також інші персонажі. Кожному з персонажів Мігель де Сервантес дає багатосторонню характеристику, детально описує зовнішність. Саме так змальована Дульсінея Тобоська:

«Вона ж то й видалась йому гідною носити титул володарки його думок. Вишукуючи таке ім'я, щоб і на її власне було схоже, і личило принцесі чи якійсь панії високого коліна, він назвав її Дульсінеєю Тобоською (бо родом була з Тобоса). Це ім'я здавалось йому доброзвучним, витворним і значливим, до пари тим, що він приклав уже собі й коневі своєму» [5, 342].

Наприкінці роману Мігель де Сервантес констатує:

«Про смерть та кончину автор теж був би ніколи не довідався, якби щаслива нагода не звела його з одним старезним лікарем; У того лікаря була олив’яна скринька, знайдена, як він казав, у підмурівку стародавньої розваленої каплиці, як її почали обновляти. В тій скриньці виявлено пергаменти, на яких готичним письмом, а гишпанською мовою були написані вірші, що оспівували різні бойові подвиги нашого героя, вроду Дульсінеї Тобоської, прикмети Росинанта, вірність Санча Панси та гробницю самого Дон Кіхота. У глибокім мовчанню слухав я слів мого приятеля, і так вони мені в тямки далися, що я без жодної суперeки визнав їх за слушні і саме з них вирішив укласти отсю передмову - тепер ти сам, ласкавий мій читальнику,

можеш судити, який він у мене розумний і як мені пощастило в хвилину скрути на доброго дорадця, що завдяки йому ти маєш тепер собі на втіху правдиву й безокрасну повість про славетного Дон Кіхота з Ламанчі, котрий серед усіх мешканців Монтьєльського повіту тішився славою найцнотливішого закоханця і найзавзятішого рицаря, яких уже віддавна не бачено в тих околицях. Даючи тобі спізнати такого шляхетного й гідного рицаря, не хочу я прибільшувати своїх заслуг, сподіваюсь натомість на твою вдячність за те, що познайомлю тебе з його зброєносцем Санчом Пансою, бо в ньому, здається мені, я згромадив докупи всі чесноти, що оздоблюють джуру, тоді як у тих пустодзвонних рицарських романах вони трапляються лиш поодинці» [3, 42].

По сій же мові будьмо з Божої ласки здорові. Vale» [6, 362].

Порівнюючи ці два твори, ми бачимо, що глибоке і всебічне осмислення фольклору й способу життя різних народів у різні епохи дали, як зачинателю роману Мігелю де Сервантесу, так і Ліні Костенко визначити чітку концепцію національного характеру та реалізувати її в художній творчості. Ці романи відіграли значну роль у розвитку художньої прози. Твори Ліни Костенко та Мігеля де Сервантеса художньо осмислюють загальнолюдські вартості, примушує задуматись над тим, що залишає по собі людина. Думки про справжні цінності, про сенс у житті, духовність і бездуховність порушено у вірші "Вже почалось, мабуть, майбутнє". Тут читаємо: "Шукайте посмішку Джоконди, вона ніколи не мине". Розуміючи швидкоплинність матеріальних цінностей, завжди треба пам'ятати про духовні: красу, мистецтво, вірність батьківщині, любов до людей.

Безкомпромісність – це ніби пароль творів Ліни Костенко та Мігеля де Сервантеса. Їх поезія – це концентрація мислі, суворість, сучасність. У поетів немає запопадливого спрощення словника. Перш за все, це приклад шляхетного служіння літературі, це строгий смак. Книжки Ліни Костенко та М.Сервантеса повертають нам віру в слово. І зайве нагадувати, що позиція поета учила і учить бути вірним своєму таланту і покликанню за будь-яких обставин. Бо, як пише Ліна Костенко в одному з віршів:

«Ще не було епохи для поетів» [2, 30].

ЛІТЕРАТУРА

1. Брюховецький В.С. Ліна Костенко. – К.: Дніпро, 1990.- 420 с.
2. Гром'як Р.Т. Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник.- Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002.- 344 с.
3. Зарубіжна література. Хрестоматія / Упорядник Щавурський Б.Б.- Тернопіль: «Богдан», 1998.-368 с.
4. Поезія Л. Костенко, О. Олесь, В.Симоненко, В. Стус.- К.: Наукова думка, 1998.- 360с.
5. Українська література XX сторіччя: Навчальний посібник для вчителів та учнів 10-11 класів середніх шкіл. –К.: Український письменник, 1993.- 573 с.